

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ekumeenisesta rukouspäiväjulistuksesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ekumeenisesta rukouspäiväjulistuksesta. Vuosittain annettava julistus valmisteltaisiin ekumeenisesti. Ehdotus rukouspäiväjulistukseksi luovutettaisiin opetusministeriölle, ja julistus esiteltäisiin tasavallan presidentin annettavaksi ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta. Tarkoituksena on jatkaa vanhaa

perinnettä, jonka mukaan valtion päämies on vuosittain antanut julistuksen kiitos-, katumus- ja rukouspäivistä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Johdanto

Suomessa on valtiolta perinteisesti antanut vuosittain julistuksen neljästä kiitos-, katumus- ja rukouspäivästä (rukouspäiväjulistus). Euroopassa rukous- ja paastopäiviä on vietetty jo Rooman valtakunnan ajoista, kolmannelta vuosisadalta alkaen, neljästi vuodessa (quatember-päivät). Ruotsissa, Suomi mukaan lukien, varhaisimmat tiedot rukouspäivistä ovat 1200-luvulta ja säännöllisemmin 1540-luvulta alkaen. Uskonpuhdistuksen myötä katolinen paastotraditio ja sen myötä rukouspäivät olivat katoamassa, mutta Nyköpöngin valtiopäivillä hyväksyttiin 7 päivänä tammikuuta 1612 päätös vuosittain koko valtakunnassa tammikuussa pidettävästä rukouspäivästä. Vuodesta 1630 rukouspäiviä vietettiin kolmesti vuodessa, ja vuonna 1676 luku vakiintui uudelleen neljäksi. Rukouspäiväjulistukset antoi kuningas. Rukouspäivien viettäminen jatkui Suomessa Suuriruhtinaskunnan aikana, lukuun ottamatta katkosta 1809—1812, yhteyden Ruotsiin juuri katkettua. Suuriruhtinaskunnan aikana rukous-

päiväjulistukset laadittiin ensin Keisarin ja Suuriruhtinaan nimessä, loppuvuosina ne julisti senaatti omissa nimissään. Itsenäisyyden aikana vuoteen 1931 julistuksen antoi valtioneuvosto ja siitä lähtien tasavallan presidentti.

2. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Rukouspäiväjulistuksesta tai sen antamisesta ei ole olemassa säännöksiä. Menettely, jonka mukaan julistuksen on antanut valtiolta, on perustunut vuosisatoja vanhaan käytäntöön.

Rukouspäiväjulistus on ollut 1980-luvun loppupuolelta lähtien luonteeltaan ekumeeninen eli yleiskirkollinen ja kaikkia kristittyjä kirkkoja koskeva. Julistus on valmisteltu opetusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa ovat olleet edustettuina opetusministeriön lisäksi Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Suomen ortodoksinen kirkkokunta, Suomen vapaan kristillisyyden neuvosto ja Suomen ekumeeninen neuvosto.

Rukouspäiväjulistus on aiemmin julkaistu Suomen säädöskokoelmassa. Lisäksi opetusministeriö on toimittanut rukouspäiväjulistuksen tiedoksi osalle uskonnollisista yhdyskunnista.

Rukouspäiväjulistuksen antamisella ei ole oikeudellista sitovuutta. Uskonnon ja oman tunnon vapaus ovat perusoikeuksia. Rukouspäiväjulistuksen merkitys jää siten jokaisen tekstin lukijan tai kuulijan henkilökohtaisen harkinnan varaan. Uskonnolliset yhdyskunnat ovat oman tahtonsa mukaan voineet käyttää julistuksen tekstejä ja aiheita omassa toiminnassaan.

Nykyisen rukouspäiväjulistuskäytännön muuttamista on esitetty eri yhteyksissä. Vuonna 1977 mietintönsä (komiteamietintö 1977:21) jättänyt kirkko ja valtio -komitea perusteli kantaansa käytännöstä luopumiselle erityisesti kirkon ja valtion tehtäväjakoon liittyvillä perusteilla. Uskonnonvapauskomitea (komiteamietintö 2001:1) katsoi, että rukouspäiväjulistukseen aiemmin sisältynyt kehoitus osallistua rukouspäivän jumalanpalveluksiin ja syventyä "myös kodeissa kristinuskon iankaikkisiin totuuksiin" voidaan kokea muiden kuin kristittyjen piirissä loukkaavaksi, vaikka kehoituksen noudattaminen jääkin kunkin henkilökohtaisen harkinnan varaan.

Uskonnonvapauslainsäädännön jatkovalmistelussa nousi esille perusteita säilyttää vanha perinne. Erityisesti rukouspäiväjulistuksen valmisteluun osallistuvien uskonnollisten yhdyskuntien taholta on esitetty toivomuksia perinteen ylläpitämiseksi. Eräs perustelu on ollut se, että julistuksessa tuodaan esiin valtion ja kirkkojen yhteisiä huolenaiheita, kuten sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja lähimmäisistä huolehtiminen.

Perustuslain 57 §:n mukaan tasavallan presidentti hoitaa hänelle perustuslaissa tai muussa laissa erikseen säädetyt tehtävät. Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi uskonnonvapauslakia koskevassa mietinnössään (PeVM 10/2002 vp), että vuonna 2000 voimaan tulleen perustuslain 57 §:n yksiselitteisen sanamuodon vuoksi ei voi olla vuosisatoja vanhaan käytäntöön pohjautuvaa lain veroista tapaoikeutta. Siitä seuraa, että haluttaessa säilyttää rukouspäiväjulistuskäytäntö, julistuksen antamisesta on säädettävä lailla.

Esityksessä ehdotetaan, että vuosittain annettaisiin rukouspäiväjulistus, joka valmisteltaisiin ekumeenisesti. Ehdotus rukouspäiväjulistukseksi luovutettaisiin opetusministeriölle.

Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 18 §:n mukaan opetusministeriön toimialaan kuuluvat evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksinen kirkkokunta sekä muut uskonnolliset yhdyskunnat. Mainitun säännöksen nojalla rukouspäiväjulistuksen valmistelua voidaan pitää opetusministeriön toimialaan kuuluvana.

Rukouspäiväjulistusta ei enää julkaistaisi Suomen säädöskokoelmassa. Julistuksesta tiedottamisesta huolehtisi opetusministeriö.

Koska rukouspäiväjulistus ei sisältönsä vuoksi edellytä valtioneuvoston yleisistunnon käsittelyä, opetusministeriö esittelisi julistuksen valtioneuvostossa tasavallan presidentin annettavaksi nykyiseen tapaan ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta.

3. Esityksen vaikutukset

Laissa vahvistettaisiin vanhan rukouspäiväjulistusperinteen jatkuminen.

Esityksellä ei ole taloudellisia tai organisatorisia vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu opetusministeriössä. Esityksestä on oltu yhteydessä tasavallan presidentin kansliaan.

Esityksestä on pyydetty oikeusministeriön lausunto. Lausunnossaan esittämällä perusteilla oikeusministeriö ei ole puoltanut lakiehdotuksen antamista eduskunnalle. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan perusoikeusjärjestelmän ja valtion ylimpiä toimielimiä koskevien yleisten valtiosääntöisten lähtökohtien kanssa parhaiten sopusoinnussa olisi ratkaisu, jossa rukouspäiväjulistuksen antaminen jäisi sen valmisteluun osallistuvien kirkkokuntien ja muiden uskonnollisten yhdyskuntien sisäiseksi asiaksi.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mah-

dollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

6. Säättämisjärjestys

Perustuslain 57 §:n mukaan tasavallan presidentti hoitaa hänelle perustuslaissa tai muussa laissa erikseen säädetyt tehtävät. Perustuslakivaliokunta katsoi uskonnonvapauslakia koskevassa mietinnössään (PeVM 10/2002 vp), että vuonna 2000 voimaan tulleen perustuslain 57 §:n yksiselitteisen sanamuodon vuoksi ei voi olla vuosisatoja vanhaan käytäntöön pohjautuvaa lain veroista tapaoikeutta. Ilmaisulla "erikseen lailla" viitataan perustuslakivaliokunnan (PeVM 10/1998 vp) mukaan säädettävän lain tavanomaista suurempaan tarkkuuteen ja täsmällisyyteen. Niinpä edellytetään, että esimerkiksi asiatyypit, joista presidentti päättää ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta, yksilöidään laissa. Perustuslakivaliokunnan kannanotoista seuraa, että haluttaessa säilyttää rukouspäiväjulistuskäytäntö, julistuksen antamisesta on säädettävä lailla.

Rukouspäiväjulistus valmisteltaisiin ekuumeenisesti. Ehdotus rukouspäiväjulistukseksi luovutettaisiin opetusministeriölle, joka esittelisi sen tasavallan presidentille ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta.

Valtiosääntöoikeudelliselta kannalta voitaneen esittää kysymys, missä määrin rukouspäiväjulistuksen antaminen liittyy tasavallan presidentin valtiosääntöisiin tehtäviin. Kuitenkin kansan enemmistö kuuluu kristillisiin kirkkokuntiin ja sitä kautta suoritettavan yh-

teiskuntapoliittisen arvioinnin pohjalta tehtävällä voidaan katsoa olevan asiallisia yhtymäkohtia tasavallan presidentin asemaan valtion päämiehenä.

Perustuslain 11 §:ssä turvatun uskonnon ja omantunnon vapauden kannalta sekä myöskin tasavallan presidentin tehtävistä annettujen säännösten perusteella on tarkasteltava, voiko valtion päämies antaa vahvistuksen tiettyä uskonnollis-eettistä näkemystä koskiville kannanotoille tai muille teksteille. Vanhan perinteen säilyttämisen voidaan katsoa osaltaan tukevan lähimmäisistä huolehtimista korostavia yleisinhimillisiä arvoja. Rukouspäiväjulistus on myös osa suomalaista kulttuuriperinnettä. Rukouspäiväjulistus ei ole oikeusnormina sitova, vaan sitä voidaan luonnehtia lähinnä uskonnollis-eettiseksi kannanotoksi. Perusoikeutena voimassa oleva uskonnon ja omantunnon vapaus tarkoittaa sitä, että rukouspäiväjulistuksen merkityksen arvioiminen jää jokaisen tekstin lukijan tai kuulijan oman henkilökohtaisen harkinnan varaan, eikä sen ole katsottu loukkaavan kenenkään uskonnon tai omantunnon vapautta.

Hallituksen käsityksen mukaan esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin aiheellisena esityksen saattamista perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ekumeenisesta rukouspäiväjulistuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 §
Vuosittain annettava rukouspäiväjulistus valmistellaan ekumeenisesti. Ehdotus rukouspäiväjulistukseksi luovutetaan opetusministeriölle.

2 §
Julistus esitellään tasavallan presidentin annettavaksi ilman valtioneuvoston ratkaisu-

ehdotusta.

3 §
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 2003

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kulttuuriministeri *Tanja Karpela*